

INFORMAČNÍ ZDROJE NEMEDICÍNSKÉHO PŮVODU RELEVANTNÍ PRO ŘEŠENÍ MEDICÍNSKÝCH INFORMAČNÍCH POTŘEB

Richard Papík, Martin Souček

Anotace

Charakteristika a možnosti přístupu k informačním zdrojům patřícím k jádru informačních zdrojů medicínských a zdravotnických oborů. Informační zdroje jiných oborů nebo univerzálního nebo polytematického charakteru poskytují rovněž velmi cenné informační prameny pro naplnění informačních potřeb uživatelů informací. Tyto zdroje však nebývají často identifikovány a zůstávají ze strany medicínských profesionálů často nepovšimnuty.

Klíčová slova

Databáze, informační zdroje, elektronické informační zdroje

1. Úvod

Databáze používané pro řešení informačních potřeb v lékařských a souvisejících oborech jsou uživatelské základně relativně již dobře známy. Jde o takové stěžejní systémy, jako jsou databáze typu EMBASE nebo MEDLINE, ale zároveň se změnami přístupu např. k seriálovým publikacím (např. časopisům) nebo knižním publikacím (např. vědecké monografie), které jsou efektivně a rychle a uživatelsky přívětivě dostupné cestou elektronickou a zejména v online režimu i ze vzdálených míst, nejde jen o typické databáze. Také se vytvářejí tematicky, nakladatelsky, konsorciálně a jinak účelové shluky a kolekce elektronických informačních zdrojů (např. elektronické časopisy, elektronické knihy). Nad nimi pak stojí specifické prostředky vyhledávání. Uživatel může mít vynikající startovní bod u prestižní veřejné knihovny, kterou je Národní lékařská knihovna České republiky, <http://www.nlk.cz> a která mj. nadstavbové vyhledávací prostředky rovněž užívá.

2. Elektronické informační zdroje zaměřené k lékařským a zdravotnickým disciplínám

Základní přehled včetně popisů mohou nabídnout např. vstupní portály ústavů nebo středisek vědeckých informací a lékařských knihoven. Jako příklad je možno uvést Portál elektronických zdrojů Univerzity Karlovy (<http://pez.cuni.cz>). Každá lékařská fakulta má v mnohém společné, ale také rozdílné informační zdroje, a to i s ohledem, jak se obory historicky vytvářely a zavedly na těchto akademických a odborných pracovištích.

Klíčovou roli sehrává Národní lékařská knihovna České republiky, neboť jde o knihovnu veřejnou, tedy dostupnou systémově pro každého uživatele. Jednotliví odborníci nebo instituce typu nefakultních medicínských pracovišť, také dalších jednotlivých či kolektivních uživatelů mají díky této centrální a prestižní instituci přístup k velkému množství elektronických informačních zdrojů. Takový přehled je možnost vysledovat na Portálu elektronických

zdrojů Národní lékařské knihovny ČR (<http://rx4it8n15k.search.serialssolutions.com/#database>).

Lékařské a zdravotnické informace jsou také přístupné v režimech online přístupu do databázových center a digitálních knihoven nejen přes informační instituce a knihovny, které mají ponejvíce předplacený charakter služby pro danou instituci, ale také přes zprostředkovaný přístup (např. cestou tzv. informačního brokera) v režimu (jednorázové) platby za informační službu. Takovou cestou k informacím mohou být přístupy do databázových center (např. STN International, <http://www.stn-international.de>).

Obrázek 1 – Přístup k informačním zdrojům na 1. lékařské fakultě UK

3. Role informačních zdrojů mimo medicínské a zdravotnické jádro

Jak obory typicky medicínské nebo zdravotnické, tak obory s nimi související, mají poměrně široce rozprostřenou informační základnu. Jestliže jsou navíc uvažovány informační zdroje univerzální, a mohou to být např. již běžné, ale pro mnoho uživatelů stále neznámé katalogy prestižních a větších knihoven různých institucí (např. <http://katalog.cuni.cz>, <http://www.loc.gov>), nebo jejich integrované verze (<http://www.caslin.cz>, <http://www.worldcat.org>), pak se základem pro získání relevantních informačních zdrojů velmi zvětšuje díky kvantitativnímu nárůstu těchto zdrojů. Důležitým faktorem je jejich rychlá okamžitá dostupnost přes internet a v podstatě v naprosté míře bezplatnost, a také uživatelská přívětivost při realizaci rešeršních dotazů. Jiným příkladem mohou být i informační zdroje užívané pro různé účely ve vědě a výzkumu (komerční Web of Science, Scopus, ale také tuzemské volně přístupné informační systémy Rady pro výzkum, vývoj a inovace) a další systémy řazené pod kategorii CRIS (Current Research Information Systems). Ve zmíněných příkladech informačních zdrojů jsou k dispozici informační prameny relevantní pro medicínské a zdravotní obory, které navíc z důvodů různých filtrů nejsou snadno dostupné nebo efektivně naležitelné ve zdrojích informačního jádra lékařských věd.

Jejich role je nejen doplňující, ale mnohdy zároveň klíčová, neboť jsou informační prameny zde uchovávané a vyhledatelné viděny v kontextu jiných oborů, což je velmi důležitý faktor. Dovednými rešeršními strategiemi se uživatel dostává ke správné výsledné množině dokumentů poměrně rychle.

3.1 Profesionální a placená databázová centra

Výraznou oblastí informačního průmyslu etabloujícího se již v 60. letech minulého století jsou databázová centra. Mnohá z nich již zanikla nebo byl pohlcena jinými subjekty informačního průmyslu (např. Dialog Corporation, Datastar), ale jiná desítky let přežívají v celkové prosperitě a užitečnosti (např. již zmíněný STN International, ale také centra jako jsou DIMDI nebo relativně novější ProQuest).

Příklad:

Mezinárodní databázová síť STN International a její kategorizace informačních zdrojů do tzv. clusterů poukazuje na témata v nabídce databází, ale také na možnosti speciálních způsobů vyhledávání díky společným vlastnostem v klastru (např. CASRNS). Za každým klastrem se skrývá nabídka i pro lékařské a zdravotnické obory.

AEROTECH	AGRICULTURE	BIOSCIENCE	BUSINESS	CASRNS	CHEMENG	CHEMISTRY
COMPUTER	CONSTRUCTION	ELECTRICAL	ENGINEERING	ENVIRONMENT	FOOD	FORMULATIONS
FUELS	FULLTEXT	GEOSCIENCE	HEALTH	HPATENTS	HUMANITIES	IMSBASES
MATERIALS	MEDICINE	MEETINGS	METALS	MOBILITY	NPS	NUMERIC
PATENTS	PETROLEUM	PHARMACOLOGY	PHYSICS	PNTTEXT	POLYMERS	PV
SAFETY	STRUCTURE	TOXICOLOGY				

Obrázek 2 – Příklad tzv. clusterů, pod kterými se skrývají jednotlivé databáze

3.2 Možnosti internetu a jeho prostředí pro vyhledávání a získání informací

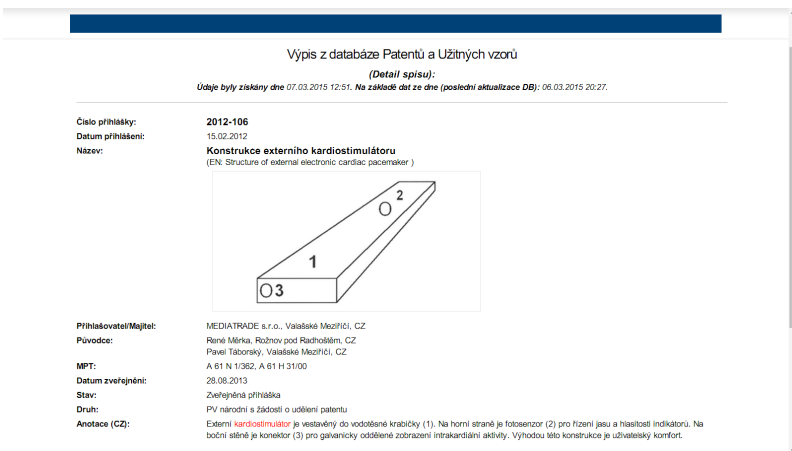
Jednou z oblastí, kde je k dispozici velké množství relevantních dokumentů pro téměř každého uživatele, je prostředí internetu, a to v jeho struktuře tzv. viditelného i neviditelného webu. Speciální a klíčovou záležitostí je tematika šedé literatury a vyhledávání dokumentů v archívech a digitálních knihovnách šedé literatury (v ČR např. v systému NUŠL). Šedá literatura váže k sobě mnoho informačních zdrojů národního i mezinárodního charakteru. Do této oblasti významně vstoupil i otevřený přístup (open access), který se pojí k zajímavým trendům současné vědy a elektronizace vědeckých výstupů. Vzniká mnoho významných repozitářů, které jsou uznávány pro svou kvalitu.

Cenným zdrojem pro zdravotnické a medicínské oblasti mohou být paten-

Obrázek 3 – Příklad dostupnosti šedé literatury v digitálním úložišti NUSL, <http://www.nusl.cz>

tové informace, které jsou také často chápány blízko šedé literatury. Některé takové databáze jsou přístupny volně a zdarma v prostředí internetu a jsou velmi prestižním, ale uživatelům často skrytým zdrojem informací mnohdy strategického významu pro firmy zabývající se zdravotnickou technikou a materiály, přístroji apod. Takovým příkladem informačního zdroje může být český Úřad průmyslového vlastnictví, ale také European Patent Office, U.S. Patent and Trademark Office, World Intellectual Property Organisation a desítky dalších národních i mezinárodních systémů.

Obrázek 4 – Ukázka výstupu z patentové databáze Úřadu průmyslového vlastnictví

Literatura

- [1.] PAPÍK, Richard; GIANNETTI, Giuliano. Knihovny mají nástroje, o nichž se firmám ani nesní, internet je nemůže nahradit. Lupa.cz [online]. 2. 10. 2012 [cit. 2015-02-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.lupa.cz/clanky/knihovny-maji-nastroje-o-nichz-se-firmam-ani-nesni-internet-je-nemuze-nahradit/>>. ISSN 1213-0702.

Kontakty:

doc. PhDr. Richard Papík, Ph.D.

1. Ústav vědeckých informací

1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze

2. Ústav informačních studií a knihovnictví

FF UK v Praze

e-mail: papikr@cuni.cz

tel.: +420 251 080 205

<http://www.linkedin.com/in/papik>

Ing. Martin Souček, Ph.D.

Ústav informačních studií a knihovnictví

FF UK v Praze

e-mail: martin.soucek@ff.cuni.cz

tel.: +420 251 080 205

<http://www.linkedin.com/pub/1/297/70B>